

FAST SPALTE – LIKESTILLINGSOMBUDET

Felles foreldreansvar for alle foreldre?

Av LARS CHRISTENSEN¹

Er det i strid med likestillingsloven at en far som verken er gift eller samboende med barnets mor ikke automatisk har foreldreansvar for barnet? Etter en klage fra Foreningen 2 foreldre skal Likestillingsombudet ta stilling til om det er motstrid mellom likestillingsloven og barneloven § 35.

I dag er det bare gifte foreldre som automatisk har felles foreldreansvar. Etter at Familiemeldingen ble behandlet i Stortinget synes det klart at man snart vil innføre felles foreldreansvar også for samboere når farskapet er erkjent og paret har erklært at de bor sammen. Likestillingsombudet har for mange år siden slått fast at forskjellsbehandlingen av samboende fedre og mødre er i strid med likestillingsloven. Det er svært gledelig at denne forskjellsbehandlingen endelig bringes til opphør.

Regjeringen har imidlertid ikke planer om å styrke rettighetene til de fedre som ikke er gift eller samboende med barnets mor. Denne problemstillingen er ikke særlig grundig belyst i Familiemeldingen. Det sies at:

Reelt enslige mødre ved fødselen bør som i dag i utgangspunktet ha foreldreansvaret alene. Begrunnelsen er at moren i de fleste tilfeller vil ha hovedansvaret for barnet. Felles foreldreansvar som hovedregel ville pålegge mor søksmålsbyrden for å få foreldreansvaret alene. I dag er det far som må reise sak for å få del i foreldreansvaret. Slik bør det fortsatt være. Det er også mulig at flere ville nekte å oppgi farens navn hvis farskap automatisk ville føre til del i foreldreansvaret.

¹ Lars Christensen er nestleder hos Likestillingsombudet

Regjeringen vil altså opprettholde den kjønnsbetingede forskjellsbehandlingen av disse foreldrene. Forskjellsbehandling på grunn av kjønn er som kjent i utgangspunktet i strid med likestillingsloven. Det kan likevel tenkes at det i dette tilfellet foreligger så tungtveiende grunner for forskjellsbehandlingen at man må konkludere med at den er saklig og akseptabel, slik at det ulovfestede unntaket fra forbudet mot forskjellsbehandling kommer til anvendelse. I såfall er det ikke motstrid mellom de to lovene.

Etter Likestillingsombudets mening er det flere argumenter som taler for å endre barnelovens regel, slik at også de fedre som verken er gift eller samboende med mor automatisk får foreldreansvar. For det første er det i dag alminnelig enighet om fedres viktige rolle som omsorgspersoner, og om at de aller fleste barn har behov for tett og god kontakt med begge foreldre.

Også fedre som ikke har foreldreansvar har rett til samvær og er bidragspliktige. Det er vanskelig å hevde at fedre som gjennom samvær og bidrag har en viktig rolle i barnas liv, ikke skal ha formell innflytelse og medbestemmesrett i form av foreldreansvar. Det er også et faktum at de fedre som går til sak for å få foreldreansvar får medhold i de aller fleste tilfeller. Slik sett er det kanskje mer rimelig at den av foreldrene som ikke ønsker delt foreldreansvar må gå til søksmål.

Lovens signaleffekt kan også være uheldig ettersom loven kan oppfattes slik at disse fedrene ikke er fullverdige foreldre, og at de i utgangspunktet ikke er tiltenkt noen vesentlig rolle i barnas liv. Man kan også tolke loven slik at samfunnet ikke forventer at disse fedrene skal ta ansvar for sine barn.

Barne- og familiedepartementet har på sin side utdypet hvorfor man ønsker å opprettholde regelen om at denne gruppen fedre ikke automatisk har foreldreansvar. Departementet mener at mange av disse fedrene rent faktisk har en så fjern tilknytning til barnet at det er rimelig at de har søksmålsbyrden for å få foreldreansvar.

For eksempel vil felles foreldreansvar være veldig problematisk i tilfeller der mor dør, og det ikke har vært noen særlig kontakt mellom far og barn. Barnet vil da måtte flytte til far uten prøving av noen offentlig instans. I dag er det ingen automatikk i flytting av barnet til far hvis den avdøde moren hadde foreldreansvaret alene. I disse sakene må de som er interessert i å overta foreldreansvaret henvende seg til retten med begjæring om dette. Retten skal avgjøre saken etter hva som er best for barnet, jmfør barneloven § 37.

Departementet trekker også fram at felles foreldreansvar innebærer at foreldrene må bli enige om en del avgjørelser som skal tas på vegne av barnet. Viktige beslutninger som må tas om barnets ve og vel kan bli blokkert, fordi foreldrene ikke blir enige. Dette gjelder for eksempel i spørsmål om valg av skole, spesialundervisning, medisinsk behandling, navnevalg, utstedelse av pass, religiøse spørsmål og så videre.

Det framheves også at felles foreldreansvar for denne gruppen foreldre vil medføre en økt fare for barneabortføringer til utlandet, fordi foreldre med forel-

dreansvar i utgangspunktet har rett til å ta med barnet utenlands uten den annens samtykke. Dette er særlig aktuelt der mor er norsk og far av utenlandsk opprinnelse, og vil kunne medføre store problemer i tilfeller der landet ikke har ratifisert barnebortføringskonvensjonen.

Departementet påpeker til slutt at en regelendring vil kunne medføre at kvinner som ikke ønsker å dele foreldreansvaret med far vil nekte å oppgi hvem som er far til barnet, i stedet for å måtte gå veien om søksmål for å frata faren foreldreansvaret.

Departementet har altså lagt fram flere argumenter for å opprettholde dagens regel om at mor har foreldreansvaret alene når hun verken er gift eller samboende med barnets far. Spørsmålet for Likestillingsombudet er om disse argumentene er tilstrekkelig tungtveiende til å rettferdiggjøre forskjellsbehandlingen av fedre og mødre. En avgjørelse i saken kan ventes i løpet av høsten 2004.